

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА: ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

Головацька С.І.

Львівська комерційна академія

Сашко О.П.

Луцький кооперативний коледж

Львівської комерційної академії

Передумовою ефективного розвитку будь-якого підприємства є функціонування системи внутрішнього контролю. Керівництво зацікавлене в отриманні повної та достовірної інформації про фінансово-господарський стан підприємства, його платоспроможність, резерви на перспективу. Таку інформацію однозначно можна отримати в процесі і за результатами внутрішнього контролю. Дослідження питання обліку та організації системи внутрішнього контролю витрат дає змогу визначити основні напрямки вдосконалення організації внутрішнього контролю на підприємствах: успішне виконання поставлених завдань повинно будуватись на принципах, які мають фундаментально-методологічне значення для побудови системи внутрішнього контролю на підприємстві. Для впровадження ефективної системи внутрішнього контролю витрат потрібно насамперед розробити внутрішні стандарти контролю, здійснити його автоматизацію та удосконалити нормативно-правову базу стосовно внутрішнього контролю.

Ключові слова: контроль, система внутрішнього контролю, управління, підприємство, організація контролю.

Вступ. Передумовою ефективного розвитку будь-якого підприємства є функціонування системи внутрішнього контролю. Керівництво зацікавлене в отриманні повної та достовірної інформації про фінансово-господарський стан підприємства, його платоспроможність, резерви на перспективу. Таку інформацію однозначно можна отримати в процесі і за результатами внутрішнього контролю.

Лише організувавши дієвий контроль, керівництво зможе отримувати правдиву інформацію та на її основі приймати управлінські рішення на перспективу. Раціональна організація внутрішнього контролю витрат є одним із заходів, спрямованих на вдосконалення управління підприємством, який забезпечує високий рівень виконання завдань, чіткий порядок у його веденні.

Передумовою ефективного розвитку будь-якого підприємства є функціонування системи внутрішнього контролю. Керівництво зацікавлене в отриманні повної та достовірної інформації про фінансово-господарський стан підприємства, його платоспроможність, резерви на перспективу. Таку інформацію однозначно можна отримати в процесі і за результатами внутрішнього контролю.

Метою статті є визначення організаційно-методичних аспектів виокремлення і функціонування внутрішнього контролю та напрямів удосконалення системи обліку витрат з метою забезпечення ефективності інформаційного забезпечення управління підприємством.

Методологічним підґрунтям дослідження є сукупність наукових методів, що забезпечило всебічність дослідження здійснення внутрішнього контролю витрат на підприємствах України.

Дослідження питання обліку та організації системи внутрішнього контролю витрат дає змогу визначити основні напрямки вдосконалення організації внутрішнього контролю на підприємствах: успішне виконання поставлених завдань повинно будуватись на принципах, які мають фундаментально-методологічне значення для побудови системи внутрішнього контролю на підприємстві.

Метою контролю є досягнення управлінських цілей щодо забезпечення максимально-позитивної результативності ведення бізнесу та мінімізації суб'єктом господарювання різного роду ризиків в їх діяльності через протидію появи помилок та недоліків, перевірку достовірності даних обліку й звітності.

Постановка проблеми. Основна проблема забезпечення внутрішнього контролю витрат полягає в тому, що на підприємствах не рідко не має чіткого розуміння, як правильно організувати контроль, це створює ряд проблем. Основні причини цього наступні: відсутність працівників відповідної кваліфікації, методик, систем показників оцінки тощо.

Для впровадження ефективної системи внутрішнього контролю витрат потрібно насамперед розробити внутрішні стандарти контролю, здійснити його автоматизацію та удосконалити нормативно-правову базу стосовно внутрішнього контролю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням теорії й практики внутрішнього контролю присвячені праці багатьох учених, серед яких: Е. Аренс, М.Т. Білуха, О.С. Бородкін, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, І.К. Дрозд, К. Друрі, Є.В. Калюга, Г.Г. Кірейцев, Л.М. Крамаровський, М.В. Кужельний, А.М. Кузьмінський, В.Ф. Максимова, М. Мескон, М.В. Мурашко, Л.В. Нападовська, В.П. Пантелєєв, С.М. Петренко, М.С. Пушкар, О.Ю. Редько, В.В. Сопко, Л.О. Сухарєва, Б.Ф. Усач, М.Г. Чумаченко, В.О. Шевчук, Д. Хан, Ч. Хорнгрен.

Метою статті є визначення організаційно-методичних аспектів виокремлення і функціонування внутрішнього контролю та напрямів удосконалення системи обліку витрат з метою забезпечення ефективності інформаційного забезпечення управління підприємством.

Методологічним підґрунтям дослідження є сукупність наукових методів, що забезпечило всебічність дослідження здійснення внутрішнього контролю витрат на підприємствах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підходи вчених щодо сутності поняття «внутрішній контроль» різняться між собою та інколи суперечать один одному.

Трактування економічного визначення «внутрішній контроль» наведено у таблиці 1.

На нашу думку найбільш вдалим є визначення Т. А. Бутинець, яка вважає, що внутрішній контроль – це контроль, який спрямований на створення умов гарантованого виконання обов'язків кожним менеджером, своєчасної і повної реалізації внутрішніх вимог та забезпечення ефективної діяльності всіх складових у процесі діяльності підприємства [1, с. 41].

Ефективність роботи підприємства багато в чому залежить від здійснення контролю за витратами. Систематичний і всеосяжний контроль сприяє забезпеченню обґрунтованості, своєчасності проведення цих операцій. Контроль за операціями з обліку витрат дає можливість об'єктивно оцінювати реальний стан підприємства. Контроль є однією із функцій управління, яка дозволяє своєчасно виявити та ліквідувати ті передумови і фактори, які заважають ефективному веденню виробництва, успішному досягненню поставленої мети, відкоригувати діяльність підприємства чи його структурних підрозділів.

До основоположних принципів контролю належать принципи ефективності та об'єктивності. Принцип ефективності полягає в тому, що витрати на організацію контролю повинні бути меншими, ніж отримані в ході здійснення процедур результати. Об'єктивність контролю передбачає неупереджене виявлення порушень у фінансово-господарській діяльності організації, незалежно від того, яким особам виявиться вигідною отримана в результаті перевірки інформація. Надійна система внутрішнього контролю дає змогу реалізувати поставлені цілі з досягнення основних економічних показників діяльності підприємства та прийняття ефективних управлінських рішень.

Система внутрішнього контролю будується на таких елементах [8, с. 491]:

1. Розподіл обов'язків. Для запобігання зловживанням і розкраданням необхідний розподіл обов'язків зі зберігання матеріальних цінностей, здійснення операцій і обліку. Крім того, у разі, коли кожен відділ вестиме облік своєї діяльності

повністю, то зростає небезпека надання ним помилкових даних із метою поліпшення показників.

2. Наявність ефективних процедур санкціонування операцій. Для здійснення операцій необхідна наявність рішення відповідальних осіб, виконання всіх формальностей.

3. Своєчасне належне документування операцій. При великому інтервалі часу між здійсненням операції і фактом її обліку зростає вірогідність помилки.

4. Фактичний контроль за майном і документацією. Тобто використання технічних засобів і процедур, які запобігають втраті, вилученню або неправомірній зміні облікової документації.

5. Здійснення незалежних перевірок. Контролеру слід вивчити і зрозуміти кожен з елементів системи внутрішнього контролю на певному підприємстві. При цьому він повинен взяти до уваги два аспекти: які саме методи і процедури передбачені на підприємстві і чи застосовуються вони на практиці. У ході дослідження внутрішнього контролю необхідно брати до уваги властиві будь-якій системі внутрішнього контролю.

Система внутрішнього контролю повинна мати не формальний, а реальний і систематичний характер. Ознаками такого контролю є: систематичний контроль всієї фінансово-господарської діяльності підприємства, оперативний контроль за понесеними витратами з боку керівників структурних підрозділів; контроль, оснований на точних оцінках, об'єктивних вимірниках, його здійснюють керівник організації, його заступник, головний бухгалтер, бухгалтери та інші фахівці апарату управління; встановлення зв'язку з контрольованим об'єктом. Керівники структурних підрозділів звітують перед керівництвом про усунення недоліків, а керівництво вживає заходів для впливу на осіб, винних у негативних наслідках; затвердження систем внутрішнього контролю в обліковій політиці, що передбачає графік документообігу; посадові інструкції менеджерів усіх рівнів, узагальнення результатів контролю, їх аналізу, розроблення заходів з усунення недоліків.

На сьогодні в Україні питання організації внутрішнього контролю на підприємстві державою не врегульовані, а тому це питання належить до сфери діяльності власника підприємства і керівництва. Для розробки ефективної методики вну-

Таблиця 1

Трактування поняття «внутрішній контроль» у працях вітчизняних і зарубіжних учених

№ п/п	Автор	Визначення
1	Ч.Т. Хорнгрена, Дж. Фостера	Внутрішній контроль – це комплекс бухгалтерського управлінського контролю, що допомагає забезпечити відповідність рішень, прийнятих в організації, з реалізацією їх на практиці.
2	Ф.Ф.Бутинець [2]	Внутрігосподарський контроль являє собою незалежну оцінку відповідальності діяльності підприємства поставленим задачам.
3	Л.В. Нападовська [6]	Внутрішній контроль – це процес, який забезпечує якісну розробку та ефективне досягнення цілей, окреслених організацією, шляхом реалізації прийнятих управлінських рішень.
4	А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Г.О. Партин	Внутрішній контроль – здійснюваний підприємством процес перевірки виконання всіх управлінських рішень у сфері фінансової діяльності з метою організації фінансової стратегії та запобігання кризовим ситуаціям, які можуть призвести до банкрутства цього підприємства
5	Л.Г. Столяр	Внутрішньогосподарський контроль – це сукупність заходів, що вживають всередині підприємства, які забезпечують запобігання та виявлення операцій з господарськими засобами та джерелами і дій посадових осіб, що суперечать цілям їхньої діяльності або вимогам чинного законодавства.

трішнього контролю витрат важливо визначити об'єкти, суб'єкти та основні завдання контролю.

Об'єктами внутрішнього контролю витрат є доцільність їх здійснення, безпосередньо документування та облік самих витрат.

Суб'єктами внутрішнього контролю витрат має бути управлінський персонал (керівник, головний бухгалтер, аналітик, фінансист) або особи, яким доручено здійснювати контроль від імені управлінського персоналу. Більшість підприємств покладає функції контролю на бухгалтерські служби. Контроль за витратами не є винятком, тому доцільно, щоб суб'єктами внутрішнього контролю за такими операціями були керівник, ревізійна комісія, головний бухгалтер, фінансовий аналітик, інвентаризаційна комісія тощо.

Контроль існує на будь-якому підприємстві, але організовується по різному за структурою та методами. Організація внутрішньогосподарського контролю (відповідно до чинного законодавства) покладена на керівника підприємства. На підставі затвердженого плану працівники, зайняті управлінням, здійснюють систематичний поточний контроль за діяльністю підрозділів підприємства. За результатами контрольних перевірок керівництво підприємства приймає рішення про усунення причин, що негативно впливають на діяльність підприємства.

Метою контролю є досягнення управлінських цілей щодо забезпечення максимально-позитивної результативності ведення бізнесу та мінімізації суб'єктом господарювання різного роду ризиків в їх діяльності через протидію появі помилок та недоліків, перевірку достовірності даних обліку й звітності [5, с. 30].

Перш за все контролюється система документування та обліку, перевіряється законність та доцільність складених господарських операцій на основі первинних документів; достовірність відображення записів в облікових регістрах. Управління витратами доцільно здійснювати за допомогою методів, які відповідають вимогам і специфіці (особливостям технологічного процесу, типу організації) окремих виробництв, забезпечують складання достовірних калькуляцій собівартості продукції і організації дієвого контролю за зниженням витрат виробництва.

Ефективна облікова система дає можливість керівництву належним чином виконувати свої обов'язки з контролю, забезпечення збереженості ресурсів, представлення звітності й задоволення потреб чинного законодавства. Бухгалтерський контроль здійснює відділ внутрішнього контролю, охоплюючи роботу з метою перевірки, – щодо легальності, старанності та вірогідності господарських операцій до їх здійснення або перед їх завершенням на підставі бухгалтерських документів, а також з метою перевірки правильності ведення бухгалтерського обліку. На нашу думку, розв'язання проблеми контролю облікових записів є можливим завдяки створенню паралельних інформаційних потоків, які контролюють один одного і забезпечують вірогідність облікових даних.

Управління витратами виробництва реалізує свою основну мету і головні завдання шляхом здійснення визначених функцій. Однією з функцій управління і є внутрішній контроль.

Розглядаючи функції внутрішнього контролю витрат у взаємозв'язку, процес управління можна представити як ланцюг безупинних взаємозалежних дій з аналізу, планування, організації, мотивації, обліку, контролю і регулювання відповідних факторів виробництва. Функції внутрішнього контролю витрат можна розглянути за двома напрямками: перший – забезпечення інформацією виконавчих органів підприємства та задоволення потреб власників; другий – створення єдиної системи за контролем витрат на підприємстві [2, с. 57].

Основна проблема забезпечення внутрішнього контролю витрат полягає в тому, що на підприємствах не рідко не має чіткого розуміння, як правильно організувати контроль, це створює ряд проблем. Основні причини цього наступні: відсутність працівників відповідної кваліфікації, методик, систем показників оцінки тощо.

З метою посилення контролю особливо увагу необхідно приділити перевірці економічної ефективності і доцільності операцій підприємств, адже керівники окремих структурних підрозділів іноді не вникають у суть і ефективність рішень. Контроль поточної господарської діяльності повинен здійснюють комплексно, тому цим повинні займатися спеціалісти, які знають економіку і технологію виробництва. Для підвищення оперативності контролю на підприємствах важливе значення мають правильна організація кількісно-сумового обліку цінностей у місцях зберігання продукції, раціональне здійснення операцій під час надходження і реалізації продукції, ефективне використання коштів [9, с. 4].

Внутрішній контроль витрат підприємства має здійснюватися: на стадії бюджетування витрат оцінюється оптимальність і ефективність різних варіантів управлінських рішень та відповідність їх загальної стратегічної мети розвитку підприємства; на стадії організації та регулювання управлінських рішень оцінюється можливість досягнення бажаних результатів з певними витратами; на стадії обліку контролюють раціональне й ефективне використання виробничих і фінансових ресурсів відповідно до затверджених бюджетів; доцільність і законність господарських операцій підприємства.

Оскільки система внутрішнього контролю впливає в цілому як на фінансовий стан так і на результати діяльності суб'єктів господарювання, тому для забезпечення об'єктивності, правдивості, неупередженості, якості висновків і пропозицій, що приймаються за результатами контрольних перевірок, необхідно зменшити, або зовсім унеможливити вплив суб'єктивних чинників на учасників контрольного процесу. Для цього необхідно оптимізувати організаційну побудову як контрольного процесу у цілому, так і кожної з контрольних процедур.

Дослідження питання обліку та організації системи внутрішнього контролю витрат дає змогу визначити основні напрямки вдосконалення організації внутрішнього контролю на підприємствах: успішне виконання поставлених завдань повинно будуватись на принципах, які мають фундаментально-методологічне значення для побудови системи внутрішнього контролю на підприємстві; внутрішній контроль має забезпечити правильність формування собівартості продукції (робіт, послуг); ефективним методом контролю є

перевірка правильності і документальної обґрунтованості списання витрат. Організація контрольного процесу і реалізація його на практиці потребує дотримання в обов'язковому порядку цілого ряду вимог, зокрема: розробити систему планових показників і систему стандартів за напрямками діяльності; за кожним окремим об'єктом управління конкретизувати етапи контрольного процесу; для всіх об'єктів контролю попередньо встановити масштаб допустимих відхилень.

Висновки і перспективи. Отже, для впровадження ефективної системи внутрішнього контролю витрат потрібно насамперед розробити внутрішні стандарти контролю, здійснити його автоматизацію та удосконалити нормативно-правову базу стосовно внутрішнього контролю.

Система внутрішнього контролю впливає як на фінансовий стан, так і на результати господарської діяльності, з метою забезпечення об'єктивності, неупередженості, якості висновків та пропозицій, що приймаються за результатами контрольних перевірок, слід проводити внутрішній контроль на основі визначеної концепції. Тому потрібно оптимізувати організаційну побудову як усього контрольного процесу, так і кожної контрольної процедури.

Також доцільно було б на підприємствах ввести посаду внутрішнього аудитора, який би здійснював посилені контрольні функції за витратами, формуванням та розподілом прибутків, достовірністю фінансової звітності, а також за залученням додаткового капіталу інвестицій.

Список літератури:

1. Бутинець, Т. А. Внутрішній контроль: суть і зміст [Текст] / Т. А. Бутинець // Вісник ЖДТУ / Економічні науки. – 2008. – № 2 (44). – С. 31-42.
2. Бутинець Ф. Ф., Виговська Н. Г., Малюга Н. М., Петренко Н. І. Контроль і ревізія: Підручник / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 3-е вид., доп. і перероб. – Ж.: ПП «Рута», 2002. – 544 с.
3. Виговська Н. Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація [Текст]: монографія / Виговська Н. Г. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 532 с.
4. Голов С. Ф. Управлінський облік. – К.: Лібра, 2003. – 704 с.
5. Максимова В. Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства: системний підхід до розвитку [Текст]: монографія / В. Ф. Максимова. – К.: АВРІО, 2005. – 264 с.
6. Нападовська Л. В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці: Монографія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 224 с.
7. Пантелеєв В. П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація: [Монографія] / Пантелеєв В. П.; Державна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. Агентство», 2008. – 491 с.
8. Сагова О. Особливості організації та методики аудиту фінансових інвестицій [Текст] / О. Сагова // Економічний аналіз. – 2010. – Вип. 6. – С. 489-492.
9. Яценко В. М. Внутрішній контроль на підприємствах України: проблеми розвитку та шляхи вирішення // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 11. – С. 3-7.

Головацкая С.И.

Львовская коммерческая академия

Сашко О.П.

Луцкий кооперативный колледж

Львовской коммерческой академии

ВНУТРЕННИЙ КОНТРОЛЬ ЗАТРАТ ПРЕДПРИЯТИЯ: ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Аннотация

Предпосылкой эффективного развития любого предприятия является функционирование системы внутреннего контроля. Руководство заинтересовано в получении полной и достоверной информации о финансово-хозяйственном состоянии предприятия, его платежеспособности, резервах на перспективу. Такую информацию однозначно можно получить в процессе и по результатам внутреннего контроля. Исследование вопроса учета и организации системы внутреннего контроля затрат дает возможность определить основные направления совершенствования организации внутреннего контроля на предприятиях: успешное выполнение поставленных задач должно строиться на принципах, имеющих принципиально-методологическое значение для построения системы внутреннего контроля на предприятии. Для внедрения эффективной системы внутреннего контроля затрат необходимо прежде всего разработать внутренние стандарты контроля, осуществить его автоматизацию и усовершенствовать нормативно-правовую базу в отношении внутреннего контроля.

Ключевые слова: контроль, система внутреннего контроля, управление, предприятие, организация контроля.

Holovatska S.I.

Lviv Commercial Academy

Sashko O.P.

Lutsk Cooperative College of the

Lviv Commercial Academy

INTERNAL CONTROL COSTS OF THE ENTERPRISE: ORGANIZATIONAL-METHODICAL ASPECTS

Summary

A prerequisite for effective development of any business is the operation of the internal control system. The user is interested in obtaining comprehensive and reliable information about the financial state of the enterprise, its solvency, reserves for the future. This information can definitely be obtained in the process and the results of internal control. The study of accounting and organization of the system of internal control of cost allows you to determine the main directions of improving the organization of internal control at the enterprises: successful implementation of the tasks must be based on principles that are fundamentally methodological importance for the construction of the system of internal control of the company. To implement an effective system of internal cost control, it is first necessary to develop internal control standards, implement automation and to improve the regulatory framework in relation to internal control.

Keywords: control, internal control system, management, enterprise, control.